

Asta Bredsdorff: Willem Leyels vanskelige rejse til Tranquebar 1639-43

I 1639 sendte Christian IV skibene CHRISTIANSHAVN og DEN FORGYLDTE SOL afsted til Tranquebar med den erfarne Willem Leyel som ekspeditionens leder. På grundlag af det bevarede materiale i Rigsarkivet giver artiklen et levende indtryk af rejsens praktiske, diplomatiske og bureaukratiske vanskeligheder.

I 1618 underskrev Christian IV en traktat med "kejseren" af Sri Lanka, eller Ceylon som øen da hed. Kejseren var dog nok kun konge over et område omkring byen Kandy; men hans udsending, den ikke ganske pålidelige hollænder Marcelis de Boshouwer, havde lovet danskerne så store fordele, at kongen og det nystiftede Ostindiske Kompagni straks sendte en ekspedition af sted under Ove Gjedde. Historien véd at berette, at der kom meget lidt ud af det ceylonesiske eventyr; men at danskerne til gengæld fik fodfæste i den lille flække Tranquebar på den sydindiske østkyst, hvor de byggede fæstningen Dansborg.

I de følgende år sendtes skibe ud, undertiden et eller to om året, undertiden ingen, alt eftersom Kompagniets og rigets finanser tillod det. Det var et kostbart eventyr: vejen syd om Afrika og tværs over Det indiske Ocean var lang og farefuld, og danskerne var endnu ikke vant til sejlads på de store ver-

denshave. Mange af styrmændene og de ledende i Kompagniets handel i Østen var da også hollændere i disse første vanskelige år.

De skæbner, der ramte de udsendte skibe, er trist læsning. ØRESUND, der var sendt ud for at berede vejen for Ove Gjedde, blev angrebet af portugiserne og forliste ud for den indiske kyst, måske held i uheld, for det var derved Roland Crappe fandt vej ind til fyrsten i Tanjore og forhandlede sig frem til aftalen om Tranquebar. Et af Gjeddes skibe CHRISTIAN sank ved Ceylon. I 1622 udsendtes VANDHUNDEN og CHRISTIANSHAVN, der begge nåede godt frem; førstnævnte blev i Østen for at indgå i handelen på de ostindiske øer, mens CHRISTIANSHAVN nåede hjem med en antagelig last. I 1623 afsejlede PERLEN, som også nåede hjem, dog efter de frygteligste strabadser, hvor skibet nærmest som vrage og med stort mandefald blev slæbt ind til en havn i Syd-irland. De næste, JUPITER og NATTERGALLEN, forliste begge ved den bengalske kyst efter i kort tid at have været sat ind i mellemhandelen med øerne. CHRISTIANSHAVNs anden rejse i 1624 er ikke fuldt oplyst - skibet synes først at være nået hjem med en god last i 1635, hvis der da ikke er tale om hjemkomst fra en ny udsendelse, vi intet kender til. Orlogsskibet FLENSBORG, der udsendtes sammen med jagten FORTU-

NA i 1629, blev af portugiserne skudt i sænk ved Kap det Gode Håb. I 1635 fuldførte SKT. ANNA en vellykket rejse, mens den ledsagende jagt SKT. JAKOB blev i Østen, hvor den forliste i 1640.

Da man nåede 1639, var der oparbejdet et solidt underskud; men Kong Christian var ivrig efter igen at prøve lykken. Hollænderne tjente formuer på den ostindiske handel; hvorfor skulle danskerne ikke også kunne det? Man udrustede igen to skibe: det noget alderstegne CHRISTIANSHAVN, der nu skulle ud på en tredje (eller fjerde?) rejse til Østen samt et ledsagerfartøj DEN GYLDNE SOL på 180 læster ligesom CHRISTIANSHAVN. Kongen havde for egen regning købt det nye fartøj for 10.000 speciedaler. Kommandør på CHRISTIANSHAVN og leder af hele ekspeditionen blev en af de fire nyligt udnævnte direktører i Kompagniet Willem Leyel.

Leyel var dansker, født og opvokset i Helsingør, hvor familieboligen endnu kan ses: Stengade 72-74. Leyels oldefar, morfar og far havde alle været øresundstoldere og borgmestre i byen. Oldefaderen Sander Leyel var forøvrigt indvandret fra Skotland. Selv var Leyel tidligt kommet ud at sejle, havde været ansat på Java af Det hollandske Ostindiske Kompagni og havde tilsyneladende også opholdt sig en tid i Persien, talte i hvert fald persisk. Han har åbenbart mestret adskillige andre sprog, for blandt bøgerne i hans bibliotek i Tranquebar nævnes adskillige spanske bøger, bøger på hollandsk, engelsk, tysk og persiansk, samt seks moorske bøger, hvilket formodentlig er bøger på arabisk.

I 1629 opholdt Leyel sig i Bengalen sam-

men med en mand ved navn Claus Rytter, begge ansat af det danske Kompagni i Tranquebar. Siden havde han været med på den vellykkede rejse med SKT. ANNA som overkøbmand med ansvar for køb og salg af handelsvarerne.

Christian IV havde fået stor respekt for Willem Leyel, kaldte ham adskillige gange til sig for at spørge ham til råds om forholdene i Østen, ligesom han i 1635 bad ham udfærdige en omhyggelig redegørelse vedrørende mulighederne for at drive handel i Persien, i Stormogulernes lande, samt på Surat, den store indiske handelsby på Indiens nordvestlige kyst. Leyel gør i sit brev til Christian Friis opmærksom på, at Roland Crappe allerede i 1626 havde sendt Erik Grubbe op til Calus Rytter og ham selv i Bengalen, for at de skal udstyre ham med både rejsepenge og passende gaver til stormogulen "hos ham at anlange om Handel og Trafik for os udi hans Lande. Men vi kunde på den tid sådan hans rejse ikke befordre, formedelst Penges Manquement, desligeste formedelst andre sørgelige tilfald med et Skibs Forlis udi Bengala, som os da påkom, hvorfor hans Reise ikke kom til nogen Effekt. Og eftersom nogen Aar derefter ingen Skibe her fra Danmark kom, så er dermed oppeholdt og efterladt."

Da det nu var besluttet at afsende CHRISTIANSHAVN og DEN FORGYLDTE SOL til Tranquebar, var det naturligt for Leyel at få udvirket, at hans gamle kammerat Claus Rytter fik kommando på DEN FORGYLDTE SOL, så de kunne følges ad. Togtet er af særlig interesse, fordi så meget materiale derom findes bevaret på Rigsarkivet.

Under forberedelserne sad underkøb-

mand Peter Lützen og førte omhyggeligt de mange poster ind i sin nye regnskabsbog, øverst på hvis første side der stadig står: "Laus Deo (priset være Gud) - anno 1639 - i Schibet Christianshaffn. I dend hellige Threfoldigheds Naffn. Amen." Det er ganske morsomt at kigge ham over skulderen - man kan næsten se fjerpenen arbejde: 40 par sko; 30 lærredsskjorter; 50 par islandske hoser; 50 par islandske vanter; 1 tusinde synåle; 3 dusin fingerbøller; 3 håndøkser; 12 hollandske knive; 21 store forgyldte spejle (til gaver til de indfødte fyrster) og meget mere. Inden afrejsen udbetaltes to måneders løn til mandskabet, så man kan følge satserne fra kommandøren (160 hollandske gylden) over skipperen (70 gylden), de to købmænd, to styrmænd, skibspræsten, 5 assistenter (8-15 gylden), højbådsmanden (28 gylden - han kunne forøvrigt ikke læse og måtte nøjes med at sætte sit mærke på de afgørelser af skibsrådet, han deltog i) tømmermændene, sejlmageren, kokken (26 gylden), butelieren, smeden, kyperen (16 gylden) og profossen ned til de menige bådsmand (5-9 gylden) og skibsdrengene.

Selve afrejsen kan man danne sig et vist billede af ud fra islændingen Jon Olafssons skildring, idet han var med på den første rejse med CHRISTIANSHAVN. Da var kong Christian selv, Kompagniets ledende mænd med byens borgmestre i spidsen, festklædte adelsmænd og borgere mødt op for at tage afsked med de bortdragende. Mesterskrivere opråbte nu efter sine lister navnene på alle skibsfolkene; ligeledes oplæstes de af Christian IV fastsatte skibsartikler, de love, der gjaldt for livet om bord. Derpå blev trokabseden oplæst for mandskabet, hvorpå

de med tre fingre opløftet svor kong Christian og Det ostindiske Kompagni troskab. Derpå tog kongen ordet på sine egne og Kompagniets vegne, takkede de gæve søfolk, der vovede den farefulde rejse, formandede dem til et gudfrygtigt levned, ærlig troskab, sædelig færd og mandig dåd Danmark til ære, hvorefter han nedbad Guds velsignelse over dem. Derpå roede hele mandskabet ud til skibene.

Afskeden har vel formet sig på lignende måde den 8. november 1639, da CHRISTIANSHAVN og DEN FORGYLDTE SOL skulle af sted. Næste morgen har LeyeL sikkert hørt skibspræsten Lauritz Caspersen holde den sædvanlige morgenandagt om bord med bøn og velsignelse, og der blev sunget en salme. Man lettede anker, og skibene stod nordover op igennem Sundet. Endnu i begyndelsen af november lå skibene imidlertid indeblæst ved Helsingør, hvor de forsynede sig med lidt tilskud til provianten, bl.a. betalte man om bord i DEN FORGYLDTE SOL 52 rigsdaler for 100 brød, de såkaldte ankerstokke (de var nok lige så hårde at sætte tænderne i), idet de brød man havde fået udleveret på Proviantgården "ware meste parten formullet, ti di var icke halff parten bagit nock, ingen kunde Eede dem".

Men endelig gik vinden om i sydvest, og rejsen gik videre nordpå. Man havde ansat en norsk lods, Anders Federsen, til at føre skibene sikkert til Sydengland. Men ude i Nordsøen blæste en storm af orkanstyrke op. Skibene kom fra hinanden, og på CHRISTIANSHAVN frygtede man, at DEN FORGYLDTE SOL var gået ned med mand og mus. Trods tåge og frygt for de dunquerkske sørøvere i Kanalen nåede CHRISTIANSHAVN

HAVN ind til Plymouth den 10. januar 1640, og allerede tre dage senere dukkede søsterskibet op - det havde været forslået af stormen helt op under Norge.

I Plymouth satte man skibene i stand og skaffede friske forsyninger af vand og brænde til kabyssen; det står således anført, at Claus Rytter betaler "en gentleman for 106 Fade Ferskvand, jeg fyldte udi hans Gaard af hans Post: 2 pence for hvert Fad, er 4 rigsdaler". En anden post lyder: "Betalt under hele Opholdet for Baade at føre Varer til Skibet, thi jeg vilde ikke have vor Baad meget i Land, at vore Folk ikke skulde bortløbe."

Den 8. februar fortsatte rejsen mod syd, og alt går vel, indtil skibene ligger ud for Madeira, hvor LeyeL havde tænkt sig at søge havn for at skaffe frisk proviant til de syge om bord. Men da blæser igen en voldsom storm op. Skibene kommer igen fra hinanden, og CHRISTIANSHAVN, der jo efterhånden var et gammelt skib, sprang læk ikke mindre end fem steder og tog mere og mere vand ind. Skibsrådet blev da i hast sammenkaldt, og før daggry den 3. marts blev det besluttet at løbe ind til Santa Cruz på Tenerife, hvor skibet lod ankeret gå kl. 5 om morgenen.

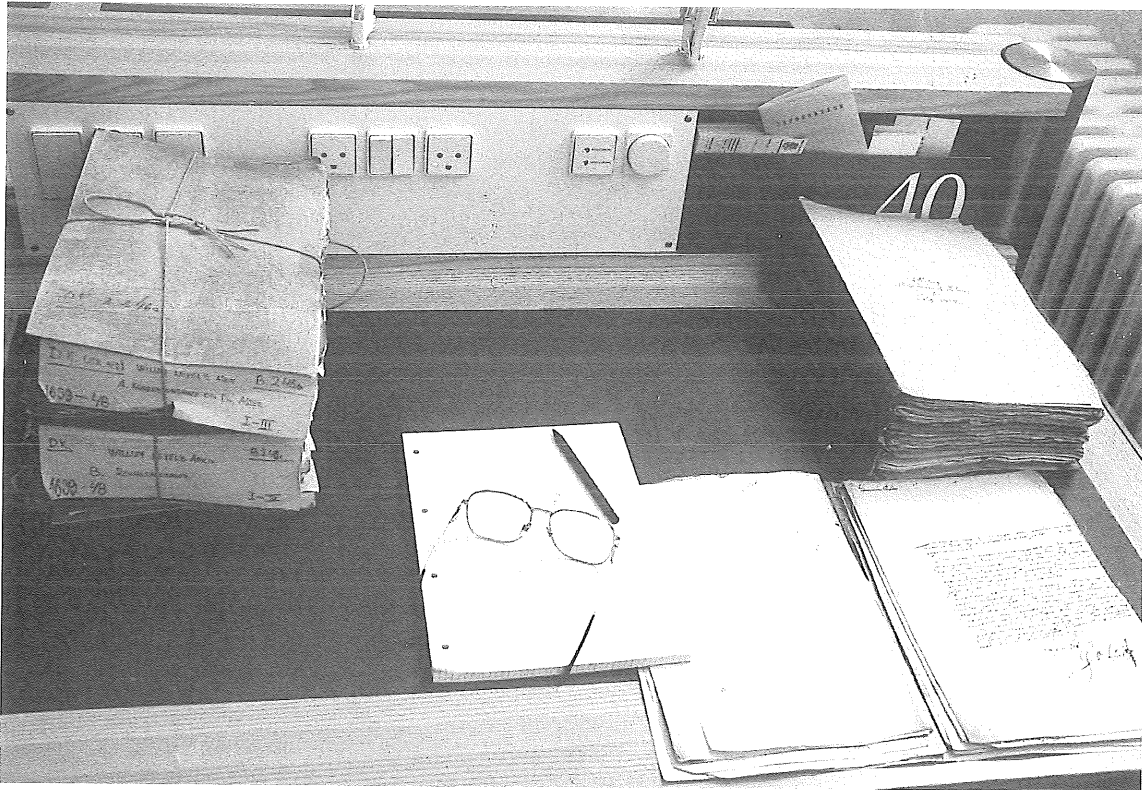
LeyeL vidste vel, at forholdet til spanierne ikke var det bedste; men dels var her intet andet at gøre, dels havde han på udturen med SKT. ANNA i 1636 anløbet Madeira, hvor han havde fået en udmærket behandling. Man måtte således håbe det bedste.

Snart efter at ankeret var plasket i søen, kom en høflig spansk officer ud for at høre, hvem de var, og hvorhen de agtede sig. Da LeyeL havde givet de ønskede oplysninger

sagde officeren, at de var velkomne og skulle få al den hjælp, de behøvede, blot skulle de sende en mand i land med skibets papirer. Overkøbmand Philip de Goltz, der kunne spansk, blev så sendt i land for at vise skibets pas, anmode om hjælp til at få skibet repareret, samt bede om frisk frugt og grønsager til de syge.

Trods den venlige modtagelse har LeyeL sikkert stadig imødeset udfaldet med nogen ængstelse, idet han vidste at spanierne, der nu også herskede over Portugal, af princip modsatte sig, at andre nationer trængte sig ind på de områder i Østen, som de mente, at en pavelig bulle havde givet dem eneret på. Det var følgelig ikke helt uventet, da en ny spansk officer dukkede op med krav om, at også skibets kaptajn skulle i land for at give en mere udførlig forklaring på, hvad det var for et skib, og hvor de skulle hen. Skipperen Jørgen Hansen Riber og butelieren, der kunne noget spansk, gik så også i land, og mens de var borte, blev der arbejdet febrilsk for at udbedre de skader, stormen havde forvoldt - det kunne blive nødvendigt at sejle med kort varsel. LeyeLs uro voksede, efterhånden som timerne gik, især da der indløb rygter om, at de tre mænd var ført ind i landet til den spanske guvernørs residens i byen La Laguna.

Den 5. marts om eftermiddagen blev uroen til vished, da butelieren kom tilbage med befaling fra kommandanten på fæstningen, at nu skulle også kommandør LeyeL selv samt overstyrmanden give møde. LeyeL søgte at vinde tid ved at sige, at det ikke var heldigt, at alle skibets officerer var i land samtidig - han kom altså gerne, men ikke før den næste dag.

På Rigsarkivet i København opbevares Willum Leyels arkiv, der dækker årene 1639-1648. Arkivet består af 3 pakker, og det er fra dem materialet til denne artikel er hentet. (Foto: Rigsarkivet). *Willum Leyel's records of the period 1639-1648 are deposited at the National Record Office in Copenhagen. The records consist of three packages, and the material for this article was taken from here. (Photo: The Danish National Archives).*

Leyel havde imidlertid allerede truffet sin beslutning - de måtte prøve at slippe væk, når det blev mørkt den aften - ellers kunne alt ske. Hvis spanierne anklagede ham for at være ude i ulovligt ærinde og hævdede, at skibets papirer var forfalskede, ville de sand-

synligvis beslaglægge skib og ladning. Ville han fortsætte rejsen, måtte de bort endnu i nat. Det var slemt at måtte efterlade folk, især den brave skipper Jørgen Hansen, som han satte overordentlig stor pris på; men det var enten dette eller risikere at miste det hele.

Midt om natten, da der var mørkt i hele byen, og selv soldaterne på fæstningen syntes at sove, blev skibets to både bemanded og forsynet med slæbetrosser for at bugsere skibet fri af kysten. Inde under land var det næsten helt vindstille, og den smule brise, der var, blæste ind fra havet, tværs på landet.

For ikke at gøre larm blev ankerrossen kappet, og bugseringen begyndte.

En tid lang så det ud til, at flugten skulle lykkes. Sejlene begyndte at trække, bådenes mandskab blev taget om bord, og skibet gled næsten lydløst henimod fæstningen, der vogtede udsejlingen. Men pludselig stod der soldater med brændende fakler inde på murene, høje kommandoråb lød der indefra, kort efter fulgt af kanonskud. Den første kugle hvislede forbi CHRISTIANSHAVN: men allerede den næste slog ind til bagbord igennem arkeliet, den agterste del af kanondækket, hvor den slog rorpinden i stykker, så der ikke længere kunne styres.

En kugle på 24 pund borttog et stort stykke af mesanmasten, en anden ramte to fod over vandlinjen inden krydsporten, en tredje ramte fokkeråen og tog et stort stykke med sig. En endnu større kugle på 36 pund slog ind kun en fod over vandlinjen. Endelig blev der skudt fra den modsatte side fra et spansk skib, dog uden at gøre synderlig skade.

Leyel havde forbudt sine folk at skyde. Enten slap de ud, og så var alt godt; men lykkedes det ikke, blev situationen ganske uholdbar, dersom de havde gjort sig skyldig i at skyde på en kongelig spansk fæstning. Så drastisk et skridt havde han ingen bemyndigelse til. Da det blev klart, at de i det delvist havarerede skib intet mere kunne stille op, gav han ordre til at sætte et hvidt flag som tegn på overgivelse.

Spanierne holdt da inde med skydningen og sendte en kaptajn om bord, der befalede Leyel, styrmanden og alle officererne at komme i land - dersom de ikke straks parede ordre, ville skibet blive skudt i sænk..

Der var så intet andet at gøre. Leyel gik ned i sin kahyt for at hente Kong Christians "salve conductum" for at overrække den til den spanske kommandant med en protest over den vold, der var blevet anvendt.

Sammen med overstyrmanden og 22 andre folk blev Leyel ført op til fæstningen, hvor han over for kommandanten protesterede: han sejlede i sin konges lovlige ærinde og havde intet gjort, der kunne berettigg spanierne til at tilbageholde skibet, end-sige skyde på det.

Kommandanten afviste imidlertid at føre nogen form for forhandling. Han henholdt sig til sine ordrer fra øens guvernør, der gik ud på, at Leyel sammen med skipperen, styrmanden og købmanden skulle sendes til guvernørens residens i La Laguna, en mils vej fra Santa Cruz.

Den næste morgen gav de sig altså på vej under bevogtning af en deling spanske soldater. Samme aften blev Leyel taget i skarpt forhør af guvernøren, der nægtede at godtage Leyels forklaringer. Han stillede sig skeptisk over for tanken om, at den danske konge skulle have en handelsplads og en fæstning på den indiske kyst. Det kunne simpelthen ikke passe; enhver vidste jo, at Indien ifølge pavens afgørelse tilhørte portugiserne, og følgelig nu, siden Portugal i 1580 var blevet en del af det spanske rige, spanierne. Ingen anden nation havde noget at gøre der. Alle Leyels forklaringer måtte derfor være det pure opspind. Der var ifølge guvernørens mening noget fordægtigt ved hele sagen. Var der tale om sørøvere eller i det mindste fremmede købmænd, der ulovligt ville trænge sig ind på spanske enemærker? Han gav ordre til,

at danskerne den nat skulle holdes som fanger under bevogtning.

Næste dag lykkedes det Leyel at få fat i en prokurator til at forsvare sig, samt en notarius, der tog kopi af kongens pas, der så kunne blive afleveret til guvernøren. Leyel turde simpelthen ikke slippe originalen. Men intet syntes at gøre indtryk på guvernøren. Det var tydeligt, at for ham var den danske konges pas ikke det papir værd, det var skrevet på. Leyel gjorde opmærksom på, at dette ingenlunde var det første togt, danskerne havde foretaget til Indien. Kong Christian havde allerede i tyve år sendt skibe ud og hjem uden hindring. Desuden kunne det ikke være Hans Excellence ubekendt, at både hollænderne og englænderne havde talrige fæstninger og handelsstationer spredt ud over hele det ostindiske område, så det var rent drømmeri, dersom guvernøren mente at kunne forbyde alle andre end spanierne at handle i Østen.

Don Luis Fernandez de Cordoba var ikke modtagelig for argumenter. Desuden blev han ved med at gentage, at hvis Leyel var så sikker i sin sag og ikke mente, at han foretog sig noget forkert, hvorfor havde han så søgt at snige sig bort om natten? Det tydede dog på, at der var noget lusket ved hans ekspedition. Kun tyve og røvere lister sig ud af havnen midt om natten. Leyel svarede, at han jo, som det nu skete, frygtede at blive holdt tilbage, og at han skyldte sin konge at gøre sit yderste for at fuldføre sit hverv. Hertil smilede guvernøren hånligt: Dersom hr. Leyel ønskede at klage, stod det ham frit for at rejse til Madrid og fremføre sin protest for den spanske konge, eller, hvis han hellere ville det, kunne han sende en af sine

folk med en fuldmagt. Men han skulle ikke vente at sagen ville få et andet udfald i Madrid. Han tilføjede, at man i mellemtiden naturligvis ville beslaglægge skibets sejl og ror for at hindre yderligere flugtforsøg; desuden agtede han at opmagasinere samtlige ombordværende handelsvarer og våben, og endelig måtte han bede Señor Leyel aflevere alle rede penge, samt de danske pas og breve, som hans embedsmænd så ville udstede kvittering for. Dersom Leyel så ønskede at rejse til Madrid, ville man bevilge ham 600 rigsdaler af hans egne penge til rejsen. Søfolkene ville imens blive behandlet som fanger om bord i skibet, og der ville blive posteret spanske soldater til at holde vagt ved CHRISTIANSHAVN eller CHRISTIANOPUERTO, som skibet kom til at hedde på spansk.

Slukøret rejste Leyel stadig under bevogtning tilbage til sit skib og kom om bord sammen med en embedsmand, der forlangte at få penge og papirer udleveret. Et antal soldater fulgte med for at overvåge løsningen af alle de ting, guvernøren havde nævnt. Kanonerne fik lov at blive stående, men var jo ikke megen nytte til, når man hverken havde kugler eller krudt.

Leyel, der kendte en del til det spanske bureaukrati, var fortvivlet. At søge at få sagen behandlet i Madrid ville tage måneder, ja, måske år, og i mellemtiden skulle CHRISTIANSHAVN ligge i Santa Cruz og rådne op, mens mandskabet gik i opløsning på grund af lediggang, sygdom og rømning. Det var det samme som helt at opgive rejsen. Han holdt nu råd med sine officerer, og det blev besluttet, at han skulle rejse til Madrid sammen med den spansktalende købmand de Goltz og en af assistenterne, mens

skipper Jørgen Hansen fik ansvaret for skib og mandskab på Tenerife.

Den 16. marts forlod de tre danskere Santa Cruz bevogtet af en spansk kaptajn de Guarda. Skibet var en tid i vanskeligheder ud for Barbariets kyst, hvor man frygtede at blive taget til fange og gjort til slaver; men alle nåede i god behold den spanske kyst.

I Madrid indgav Leyel straks klage over det passerede og forlangte på den danske konges vegne, at CHRISTIANSHAVN straks blev frigivet, så det kunne fortsætte sin afbrudte rejse. De spanske embedsmænd gav ham et venligt henholdende svar, og sagens akter begyndte deres endeløse vandring fra det ene ministerium til det andet. Men bureaukratiet arbejdede uhyre tungt og langsomt, og efterhånden gik det op for Leyel, at guvernøren på Tenerife, Don Luis Fernandez, der var ridder af den fornemme Sankt Jakobs orden, tilhørte en uhyggeligt indflydelsesrig familie med slægtninge på betydningsfulde poster overalt i administrationen, folk, der stolt hævdede, at guvernøren havde gjort sin konge en stor tjeneste ved at anholde det danske skib. Det forlød, at danskerens søpas og salva conducta var falske, at alle på skibet var hollændere, eller at man i hvert fald havde mange hollændere om bord - og spanierne førte krig med hollænderne. Lige så lidt troede man på, at den danske konge kunne have en fæstning i Indien - det var det pure opspind, og man agtede derfor at konfiskere både skib og gods.

Hertil kom, at Leyels penge efter nogle måneder var ved at være brugt op, og det var ikke godt at vide, hvor han skulle skaffe flere. For at fremme sagen var det nødvendigt

at give rigelige bestiklinger, og han havde snart ikke til det tørre brød - en fortvivlet situation!

Men just da alt så håbløst ud, kom der bud, at Christian IV's udvalgte svigersøn Hannibal Sehested var ankommet til havnebyen Coruña i spidsen for en dansk delegation, der skulle forhandle med spanierne om muligheden for en dansk-spansk alliance samt om erstatning for de mange danske og norske skibe, der var kapret af dunquerkerne. Disse sørøvere var med årene blevet så påtrængende, at de f.eks. i 1628 havde kunnet erobre en dansk galej helt inde ved Assens. Men også spanierne havde beslaglagt danske skibe til stort tab for rederne og til skade for søfolkene. Endelig havde man i Danmark hørt om den behandling, CHRISTIANSHAVN havde fået på Tenerife, og også dette forhold skulle Sehested bringe i orden.

Leyel tøvede naturligvis ikke med at opsøge Sehested i Madrid og fortalte ham alt, hvad der var sket i sagen. Derefter dristede han sig til at spørge om ikke Sehested på Kompagniets vegne kunne forstrække ham med de nødvendige penge til opholdet i Madrid. Sehested afslog det, da han ikke mente sig bemyndiget til at råde over Kompagniets midler. I stedet foreslog han, at Leyel kunne låne 500 realer af ham privat imod at underskrive en erklæring, om at han selv eller hans arvinger ville hæfte for summen, dersom Kompagniet nægtede at tilbagebetale Sehested. Dette var Leyel nødt til at gå ind på, idet han dog betingede sig, at hans hustru ikke derved kom til at lide nød.

Sehested var første gang i audiens hos

kong Felipe III den 3. november; i de følgende måneder krævedes en del tålmodighed for at skaffe og aflevere alle de papirer, spanierne forlangte, bl.a. et overslag over de skader den danske konge og Det ostindiske Kompagni havde lidt ved CHRISTIANSHAVNs tilbageholdelse på Tenerife i de forløbne ti måneder regnet fra den 15. marts 1640. Regningen lød på:

Løn for folkene på CHRISTIANSHAVN (74 personer)	10.000 rdl.
Viktualier for folkene på Tenerife (71 personer)	10.650 rdl.
Viktualier for Willem de Leyel og to personer i Madrid	2.500 rdl.
Skade og forhindring af rejsen	25.000 rdl.
Vedligeholdelse af skibet	5.000 rdl.
dvs. i alt	53.150 rdl.

Men hertil kom yderligere en opgørelse over de ting, guvernøren og hans folk havde fjernet fra CHRISTIANSHAVN, en liste Lützen havde opstillet ud fra det inventarium, guvernøren selv havde ladet udfærdige ved skibets beslaglæggelse.

Det var ting som:

373½ spanske alen cannifas (sejldug)	1.867 realer
4 bøjereb, hver 5 tommer tykt og 30 favne langt	1.100 -
1750 skålpund flæsk	1.750 -
1.565 tørre bjergfisk	1.520 -
1 kiste med tællelys	225 -
4 musketter	128 -
25 lanterner	200 -
med meget mere, i alt	79.710 realer.

Med disse papirer i hånden søgte Sehested audiens hos kongen, hvor han gjorde opmærksom på, at guvernørens uforskammede behandling af den danske konges eget skib var blevet kendt i hele Europa, og at kong Christian derfor måtte kræve en hurtig afgørelse, der kunne skaffe hans kommandør fuld oprejsning. Sehested gentog, at Leyel jo intet forkert havde gjort; men han var alligevel blevet sendt under bevogtning til Madrid, hvor han nu i seks måneder havde ført en kummerlig tilværelse, og trods talrige henvendelser og forhør havde han ikke kunnet få sin ret.

Spanierne mente, at Christian IV ikke burde sende skibe til Østen uden først at træffe aftale med den spanske konge; men Sehested måtte, ligesom Leyel havde gjort det over for guvernøren på Tenerife belære spanierne om, at man i Danmark ikke interesserede sig for pavens vilkårlige opdeling af verden. Desuden havde den danske konge nu i tyve år haft en fæstning i Tranquebar på Coromandelkysten og måtte følgelig have lov til at sende sine skibe derud.

Efter endnu en lang række forhandlinger syntes det, som om man nærmede sig et rimeligt resultat, hvor spanierne dog forlangte, at hele spørgsmålet om retten til at besejle Indien måtte tages op til fornyet forhandling imellem de to konger. Sehested måtte endnu en gang præcisere sine krav vedrørende CHRISTIANSHAVN: Willem Leyel og hans skib måtte frigives, skibet i samme tilstand som da det blev beslaglagt, alle Leyels brevskaber måtte leveres tilbage, og han måtte udstyres med de nødvendige pas til at fortsætte sin rejse, have adgang til at få skibet repareret på et spansk værft og få det

forsynet med den nødvendige proviant. Endelig måtte guvernøren på Tenerife afsættes og straffes for de ulovlige overgreb.

Da spanierne endnu vægrede sig ved at opfylde disse betingelser, slog Sehested fast, at han nu ikke agtede at forandre noget i sine krav, der indbefattede en erstatning på 500.000 rigsdaler for de af dunquerkerne kaprede skibe. Hvis spanierne ikke ønskede at acceptere disse betingelser, måtte man opgive enhver tanke om en dansk-spansk alliance, og han ville da rejse til Bilbao for at tiltræde sin hjemrejse.

Det hjalp.

Den 27. februar 1641 fik LeyeL endelig udleveret alle de breve og papirer, der var taget fra ham, samt de nødvendige pas til hans fortsatte rejse. Det gik dog ikke helt stille af, idet krigsministeren og præsidenten for det portugisiske råd ønskede at beholde alle de breve, instrukser og skibsartikler, som LeyeL førte med sig, og få dem oversat for at se, om det f.eks. var meningen, at LeyeL skulle handle på Indiens vestkyst, hvor portugiserne fra gammel tid havde særlige interesser. Først efter at Sehested havde bedt kongen om hjælp, gav denne personligt ordre til, at alle dokumenterne ufortøvet skulle udleveres til LeyeL. Desuden fik han udleveret de nødvendige penge til at få skibet sat i stand og provianteret til den fortsatte rejse.

Efter dygtigt udført arbejde og efter at have underskrevet en traktat imellem Danmark og Spanien rejste Hannibal Sehested fra Madrid den 9. maj. En af delegationens medlemmer, Ejler Ulfeldt, blev tilbage i Madrid som dansk resident, blandt andet med den opgave at få en indrømmelse fra spani-

erne om, at danske købmænd måtte få fri handel på Ostindien.

Det må have været med uhyre lettelse, at LeyeL endelig kunne sig farvel til Madrid, hvor han nu havde spildt et helt år. Med sig havde han breve fra den spanske konge til audiensen af alle ministre og embedsmænd på De kanariske Øer og til Don Luis Fernandez med streng befaling til straks at frigive skibet CHRISTIANSHAVN med alt dets tilbehør. Desuden havde LeyeL fået en anvisning på en Don Juan de la Calle i Sevilla på 4.000 stück van achten til at indkøbe viktualier og andre fornødenheder til rejsen. LeyeL måtte derfor gøre nogle ugers ophold i Sevilla, mens han købte kød, fisk, ærter, ris, olie, lidt smør og klæde til folkene. Det lykkedes ham ligeledes at hverve seks menige matroser, men måtte opgive at finde en ny tømmermand. Købmand Philip de Goltz, der havde ledsaget LeyeL til Madrid, har sandsynligvis været hollænder; han syntes nu at være blevet bange for at vende tilbage til De kanariske Øer og fik lov at forlade tjenesten.

Den 20. maj sejlede LeyeL da med et engelsk skib fra Cadiz med sine folk og sit gods, og efter en hurtig rejse kunne LeyeL præsentere en rystet Don Luis de Fernandez for kongens skrivelse om, at han straks skulle aflevere CHRISTIANSHAVN samt alt tilbehøret og de rede penge, han havde taget i forvaring. Guvernøren vidste imidlertid at finde på talrige udflugter og så man-

Brev fra Willum LeyeL til Hannibal Sehested, dateret: Madrid 3. november 1640. (Foto: Rigsarkivet). *Letter from Willum LeyeL to Hannibal Sehested dated: Madrid, November 3rd 1640. (Photo: The Danish National Archives).*

1673

3. Mars

1673

Excelentissimo Señor Embaxador, Señor Hannibal Scheftedt

Señor Excellenz, Su Magestad... (Main body of the handwritten letter)

K-Dere inq som sans d. Mar. tilbetro... (Marginal note on the left side)

1673

ge ophævelser, at LeyeL måtte søge juridisk bistand.

Sagen var den, at guvernøren ikke var i stand til at tilbagelevere de beslaglagte penge. De befandt sig nemlig ikke længere i hans eje. Han havde allieret sig med to smarte hollandske købmænd, hvem det var lykkedes trods krigen imellem Spanien og Holland at opbygge et dristigt handelshus på Tenerife. Ved at basere deres handelshus i Christian IV's nyoprettede by, Glückstadt i Elbmundingen, kunne de handle under dansk flag med ret til fri handel med alle den spanske krones lande. På denne måde havde de tjent særdeles gode penge, og guvernøren havde håbet at skaffe sig en solid gevinst ved at betro dem en stor del af LeyeLs penge.

Dertil kom, at det viste sig, at samtlige advokater på Tenerife af frygt for guvernøren nægtede at yde LeyeL juridisk bistand. Om sider fandt han dog frem til en mand, der i adskillige år havde boet i Frankrig, England og Nederlandene. Heller ikke han turde dog stå åbent frem, men udfærdigede det juridiske dokument LeyeL skulle fremlægge for audiensen på Gran Canaria for at tvinge guvernøren til at rette sig efter kongens befaling. LeyeL måtte selv renskrive dokumentet og få det underskrevet af en præst, der også var licentiat, men ikke undergivet guvernørens jurisdiktion. LeyeL måtte således løbe fra Herodes til Pilatus for at få sin ret og stønnede ind imellem over de besværligheder, guvernøren voldte ham.

Endnu et år efter at Sehested i Madrid havde fået tilsagn om, at alt nu var i orden, noterer det danske Kancelli den 22. marts 1642, at man i Danmark har modtaget bud

om, at CHRISTIANSHAVN endnu af guvernøren holdes tilbage på Tenerife, hvorfor man beder Ejler Ulfeldt klage til den spanske konge. Og det fremgår af CHRISTIANSHAVNs regnskaber, at LeyeL måtte foretage et par rejser til Gran Canaria for at bede myndighederne skride ind over for den egenrådige Don Luis. Endelig den 18. november 1642 erklærer LeyeL sig tilfreds med tilbageleveringen af viktualier, redskaber, våben og ammunition, og som en delvis erstatning for de manglende penge udleverede guvernøren 32 kister med brasiliansk sukker. Det lykkedes LeyeL at afsætte de seks kister på stedet; to andre, der tilsammen vejede 1.600 pund blev ødelagt, idet rebet brast, da man var ved at hejse dem om bord. De resterende 24 kasser sukker, i alt 19.230 pund, som LeyeL mente, at Kompagniet kunne sælge med stor fordel i København, blev derefter sendt hjem over England med en af assistenterne.

I sin indberetning til Kompagniet kunne LeyeL oplyse, at kun en mand var død om bord. Kokken Hans Sørensen, som endda var syg ved afrejsen fra København. Desuden var fire mænd druknet: butelieren Joost Petersen Panck var rømmet fra skibet i Santa Cruz, og der havde været store vanskeligheder med profossen Svend Nielsen, der i LeyeLs fravær havde sat sig op imod skipperen, truet med at slå ham med en vantspiger i alle folkenes påsyn og søgt at hidse dem op imod ham. Til straf var han blevet kølhalet, hans månedspenge konfiskeret og han selv sat fra skibet. Også skibspræsten Laurits Caspersen havde der været problemer med: han kunne ikke holde sig fra den gode kanarievin, når han var i land,

blev drukken og kom så i klammeri eller blev voldelig og ødelagde alt, hvad han kom i nærheden af. Leyel havde måttet forbyde ham at gå i land. Derudover var en enkelt mand rømmet i Plymouth, og en snes folk havde set deres snit til at stikke af under den lange ventetid i Santa Cruz eller Cadiz.

Efter det lange ophold på Tenerife var CHRISTIANSHAVN i så dårlig forfatning, at Leyel fandt det nødvendigt at få det på værft, inden rejsen kunne fortsættes. Dette kunne imidlertid ikke ske på Tenerife, hvorfor Leyel agtede at sejle skibet til Cadiz, hvor han også ville kunne købe erstatning for de tove, kabler m.m., som guvernøren havde solgt ud af skibet. Endelig manglede han en god storbåd og en del proviant, især klipfisk, idet guvernøren havde taget skibets hele forråd. Som den dygtige handelsmand han var, tilbød Leyel en spansk kaptajn at fragte en del gods for ham til Cadiz, ligesom han tog nogle personer med som passagerer, således at han regnede med en indtægt på over 5.000 stück van achten, hvilket ville betyde, at han kunne gøre den spanske rejse helt uden udgift for Kompagniet.

Alle tønder og fade blev i mellemtiden lagt i pakhus og efterladt under opsyn af en af assistenterne og skibets bødker. Og kort før nytår 1642 løb CHRISTIANSHAVN ind til Cadiz, hvor man straks gik i gang med at tømme skibet og gøre klart til at få det på værft. Leyel udarbejdede en omhyggelig instruks til Jørgen Hansen og skibsrådet, at de i hans fravær skulle få skibet kølhalet og repareret, indkøbe de nødvendige viktualier til fem måneder og finde en god skibstømmermand, der kunne rejse med: endelig skulle de købe en del vin. Leyel efterlod 758

stück van achten til omkostningerne. Selv rejste han igen til Madrid, hvor han opsøgte Eiler Ulfeldt, eller Don Hilario, som spanierne kaldte ham.

Blandt det mere kuriøse kan nævnes, at Leyel havde haft hele 10 dusin kanariefugle med sig som gaver til Eiler Ulfeldt og andre; men sørgeligt nok ser det ud til, at kun to overlevede rejsen.

I Spanien er vintervejret barsk og vejene nærmest ufremkommelige, så først den 13. februar ankom Leyel til byen. Her gjorde han over for Ulfeldt rede for guvernørens uhæderlige spil og vanskeligheden ved at inddrive de endnu udestående penge. Det lykkedes at få den spanske regering til at udfærdige nye skrappere ordrer til Don Luis; Leyel opnåede med noget besvær at få disse at se og glædede sig over, at de indeholdt mange reprimander af guvernøren for hans utilbørlige behandling af den danske kommandør og hans skib og forlangte, at han nu fuldt ud godtgjorde alt, hvad der var fjernet fra skibet.

Den 4. maj var Leyel tilbage i Cadiz, hvor CHRISTIANSHAVN var gjort i stand, de fornødne varer var indkøbt og alting gjort rede til afrejse. Det var imidlertid ikke lutter idyl, for den fordrukne skibspræst havde gjort sig helt umulig ved slagsmål, vold og offentlig angreb på officererne, hvorfor Leyel fandt det bedst at sætte ham fra skibet og sende ham hjem. Men der er stadig forsinkelser, idet guvernøren i Cadiz forlanger, at en spansk flåde, der ligger på reden, først skal af sted, og der går næsten fjorten dage med at vente på dette.

Endelig den 24. maj var de tilbage på reden for Santa Cruz, og alle ventede, at man

nu kunne komme afsted. Men der skulle endnu gå det meste af et år, inden rejsen kunne fortsættes.

Kun en uge efter at skibet havde kastet anker, var Jørgen Hansen i land med en båd for at hente noget af det deponerede gods, da han blev standset af nogle baskere, der forlangte, at den danske båd først skulle ro dem ud til deres fregat. Jørgen Hansen anså sig ikke forpligtet til at udføre denne ordre og nægtede det. Et par timer senere traf de samme baskere imidlertid Jørgen Hansen alene og gik til angreb. Det blev til et drabeligt slagsmål, hvor de benyttede sig af både sten og dolke. Jørgen Hansen var nu ikke sådan at bide skeer med: da det blev alvor trak han sin kniv og dræbte den voldsomste af angriberne, ham der havde givet anledning til hele striden, og gav en af de andre et farligt sår. Selv fik han munden slået i stykker og mistede et par tænder, foruden at han havde fået et slemt stød i brystet, der formodentlig brækkede nogle ribben - i hvert fald kastede han blod op i flere dage derefter.

Leyel havde været i La Laguna midt på øen, da dette skete. men så snart det rygtedes, fik han af myndighederne ordre til at udlevere Jørgen Hansen til retsforfølgelse. Leyel var imidlertid klar over, at hvis han gjorde det, så han aldrig mere sin dygtige skipper og nægtede pure. Spanierne tog så Leyel og ni af hans folk og satte dem i fængsel. Der sad de så i fire uger, og folkene fik en uhørt hård behandling, skønt de jo i hvert fald var uskyldige.

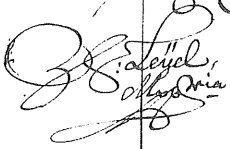
De følgende måneder er Leyel stadig på rejse imellem La Laguna og Santa Cruz, og imellem Tenerife og øernes regeringsæde

på Gran Canaria i et forsøg på at få udbetalt flere af de penge, guvernøren skyldte ham. Men til sidst syntes han ikke, han kunne vente længere - hver dag på øen kostede jo også penge. Så måtte han hellere tage til takke med det, han havde fået. Øen havde på alle måder været ham et dyrt bekendtskab. Og heller ikke nu skulle han slippe bort uden et sidste drama.

Det begyndte med, at han rent rutinemæssigt gennemså underkøbmænd Peter Lützens regnskaber. Han opdagede da, at Lützen ikke havde bogført nogle penge, han i august 1640 og i februar-marts 1642 havde modtaget af Jørgen Hansen. Det drejede sig i alt om en ikke ubetydelig sum på 302 real van achten. Lützen kunne ikke give nogen tilfredsstillende forklaring. Det så ud til, at han havde svindlet med Kompagniets penge, og Leyel skældte ham ud.

Det må have været en barsk overhaling, for den aften, da Leyel sad på sit værelse i land og hyggede sig sammen med et par engelske købmænd over en flaske kanariesekt, kom Lützen for at retfærdiggøre sig. Det var tydeligt, at han var noget beruset, og da Leyel beroligende bad ham komme den næste dag og gøre rent bord, blev manden hidsig, råbte op om at regnskabet var godt nok, og at kommandøren i hvert fald ikke skulle lære ham, hvordan man førte et regnskab. Leyel prøvede at dysse ham ned, foreslog igen at de kunne drøfte sagen næste dag; men lige nu ønskede han at være sammen med sine engelske venner.

Lützen ville imidlertid ikke gå, men blev stående og skældte ud. Det blev Leyel for meget, og han kaldte på nogle folk, om de ville hjælpe manden ud. Selv greb han et lys

Løns No. I District Christianshavn		Soed. gylde	Ring. gylde	Løns No. I District Christianshavn		Soed. gl.	Ring. gylde
Niels Rasmussen Harboe Assistent, Debit =				Niels Rasmussen Harboe Assistent, Credit =			
# 1639, Octob. 20.	Eric Kongl. Mat. og Skibstjenest Sindels Comandant for 2. Maaned af Beding paa handels aamangst ind Udsendingen, a maant d, Soed. gl:	16	--	# 1641, Novemb. 8.	Eric Kongl. Mat. og Skibstjenest Sindels Comandant for 2. Maaned af Beding, paa paa District Christianshavn Kommittet for, Nov. 8, novemb. # 1639, paa ind for District og 1/2 Løns, og de dato, a maant d, Soed. gylde, indbetalt		
# 1641, Novemb. 8.	Eric Kongl. Mat. og Skibstjenest Sindels Comandant for 2. Maaned af Beding, paa paa District Christianshavn Kommittet for, Nov. 8, novemb. # 1639, paa ind for District og 1/2 Løns, og de dato, a maant d, Soed. gylde, indbetalt	176	--			192	--
Summa Soed. gylde		192	--	Soed. gylde		192	--
Actum District Christianshavn, paa Landet for Santa Cruz, Tenerife, og Sibiria = 0							

Lønsedel fra assistent Niels Rasmussen Harboe, der i november 1641 blev hjemsendt fra Santa Cruz på Tenerife. (Foto: Rigsarkivet). Wage slip for Niels Rasmussen Harboe, a ship's assistant who in November 1641 was discharged at Santa Cruz on Tenerife. (Photo: The Danish National Archives).

for at lyse dem ned ad trappen. Alt syntes nu at gå i orden; men pludselig vender Lützen sig om, trækker en lille engelsk pistol op ad lommen og skyder efter LeyeL. Til alt held

klikker pistolen. Lützen gør sig i det samme fri af mændene og springer ned ad trappen, men vender sig pludselig og fyrer igen. Utroligt nok klikker pistolen også denne gang. Han løber nu ud ad porten og skyder tredje gang efter LeyeL, der var løbet efter ham. Denne gang gik kuglen midt ind imellem matroserne og blev siddende i væggen, ikke langt fra LeyeLs hoved. Lützen tog benene på nakken, og matroserne løb efter ham. Et sted søgte han at smutte ind i en kir-

ke; men døren var låst. Han blev overmandet, man fik pistolen vristet fra ham og bragte ham om bord i CHRISTIANSHAVN, hvor han blev sat i arrest.

Leyel opbevarede hele livet den kugle, der så nær havde gjort ende på hans liv.

Et par dage senere, den 2. marts 1643, næsten nøjagtigt tre år efter at det danske skib første gang havde søgt ind til Tenerife, kunne de endelig fortsætte den afbrudte rejse. Skibsrådet blev nu sammenkaldt for at pådømme Lützens sag. Et forsøg på at myrde kommandøren måtte normal føre til en dødsdom, og det er helt utroligt, at Lützen kunne undgå denne skæbne. Måske har Leyel anset ham for at være sindssyg. Det eneste sikre er, at man enedes om at lade nåde gå for ret og i stedet satte ham i land på øen Mayo, en af De kapverdiske Øer. Under forhøret kom det forøvrigt frem, at Lützen havde en noget blakket fortid, idet han i Norge havde forbrudt sig imod en ærlig mands datter, som han på skammelig vis havde løjet om. Da løggen blev afsløret, var han blevet idømt en bøde på 3 mark samt fortabelse af sin ære, hvorpå han var rejst til Danmark, hvor ingen kendte hans forhistorie.

Trods den milde dom forsøgte Lützen at hævne sig på Leyel. I et brev af 17. april, som han sendte i kopi både til Berent Pessart, det danske opperhoved for Kompagniet i Tranquebar, og til Claus Rytter på DEN FOR-

GYLDTE SOL, hævdede han, at han med gevalt og imod al ret var sat fra CHRISTIANSHAVN, og at Leyel fuldstændigt havde opgivet sin rejse og i stedet var taget på sørøveri sammen med en engelsk kaptajn Roberto Blanco, som nok hed Robert White på engelsk.

Efter et ophold ved Kap det Gode Håb nåede Leyel med CHRISTIANSHAVN i god behold frem til Tranquebar den 5. september 1643, næsten 4 år efter at være sejlet fra København. Han havde kun mistet to mænd på den sidste del af rejsen - et resultat han med rette var stolt af. Ankomsten til Tranquebar betød imidlertid langt fra nogen afslutning på hans problemer, der skulle blive endog meget store de følgende år. Bl.a. magtede Kompagniet ikke at sende flere skibe ud i mange år - det næste skib kom først af sted i 1669; de fleste af danskerne fra CHRISTIANSHAVN måtte derfor blive i Østen til deres død. Leyel selv slap først bort - igen under dramatiske omstændigheder - i 1648. Men det er en anden historie.

Utrykte kilder:

Willem Leyels arkiv. Danske Kancelli B.246, a, b, c. Rigsarkivet.

Hannibal Sehesteds breve og rapporter fra Madrid. Ny kgl. Samling. Fol. 652. Det kgl. bibliotek.

Willem Leyel's Difficult Voyage to Tranquebar 1639-43

Summary:

In 1639 two ships belonging to the Danish East India Company set out from Copenhagen on a voyage to the company's trading post in Tranquebar on the east coast of India. In command was Willem Leyel, a native of Elsinore, where his father, grandfather and great-grandfather had been collectors of the Sound Dues. Leyel had served for some time with the Dutch East India Company in Batavia, had held various posts with the Danish company, and in 1639 he had just been appointed one of the company's four directors.

The CHRISTIANSHAVN and THE GOLDEN SUN left Denmark together in November 1639, but were separated by a violent storm in the North Sea, where Leyel for some time feared that THE SUN had gone down with all hands. But all was well, and after a brief stay at Plymouth to repair the ships the voyage was continued. A second storm off the Canaries again drove the two ships apart, and the CHRISTIANSHAVN was forced to put in to Santa Cruz on Tenerife for repairs. The Spaniards seemed friendly at first, but when they realized that the ship was bound for India, they became suspicious. The captain and several other officers were ordered ashore, and fearing that the ship would be seized Leyel tried to sail out of the harbour that night under cover of darkness. This was discovered by the Spaniards, and a number of cannon shots were fired, one of which destroyed the ship's rudder.

The governor of the island now impounded the ship, its merchandise and a considerable sum of ready money, allowing Leyel only 600 rixdaler so that he and two companions could travel to Madrid to submit a protest to the authorities. In Madrid Leyel became

hopelessly bogged down in the Spanish bureaucracy until the arrival of a special envoy from the Danish king, Christian IV. Hannibal Sehested finally managed to arrange a treaty with the Spaniards, according to which the CHRISTIANSHAVN was to be released with all its stores and money. Leyel was to be given the necessary passports and be allowed to have his ship repaired in a Spanish shipyard. After many difficulties with the Spanish governor of Tenerife and a second voyage to Spain to get the ship repaired at Cadiz fresh supplies were procured and most of the ready money was restored. But it was March 1643 before the CHRISTIANSHAVN was able to continue her voyage from Tenerife, almost exactly three years after her first arrival.

Not, however, without a final drama. Leyel had been checking the ship's accounts kept by Peter Lützen when he found that Lützen had failed to enter some fairly considerable sums of money given him by the captain. Leyel had naturally been angry and had scolded him. That evening when Leyel was ashore visiting some English merchants Lützen came in and three times attempted to shoot him with a small pistol, which fortunately misfired twice, the third ball passing close to Leyel's head.

After an uneventful voyage round the Cape of Good Hope the CHRISTIANSHAVN finally arrived at Tranquebar on September 5th, where Leyel was confronted with a lot of new problems. No more ships were sent out until 1669, and Leyel was not able to leave India until 1648 again in dramatic circumstances. - But that is another story.